

Πρόσωπο και Υπόσταση στην Ορθόδοξη Θεολογία

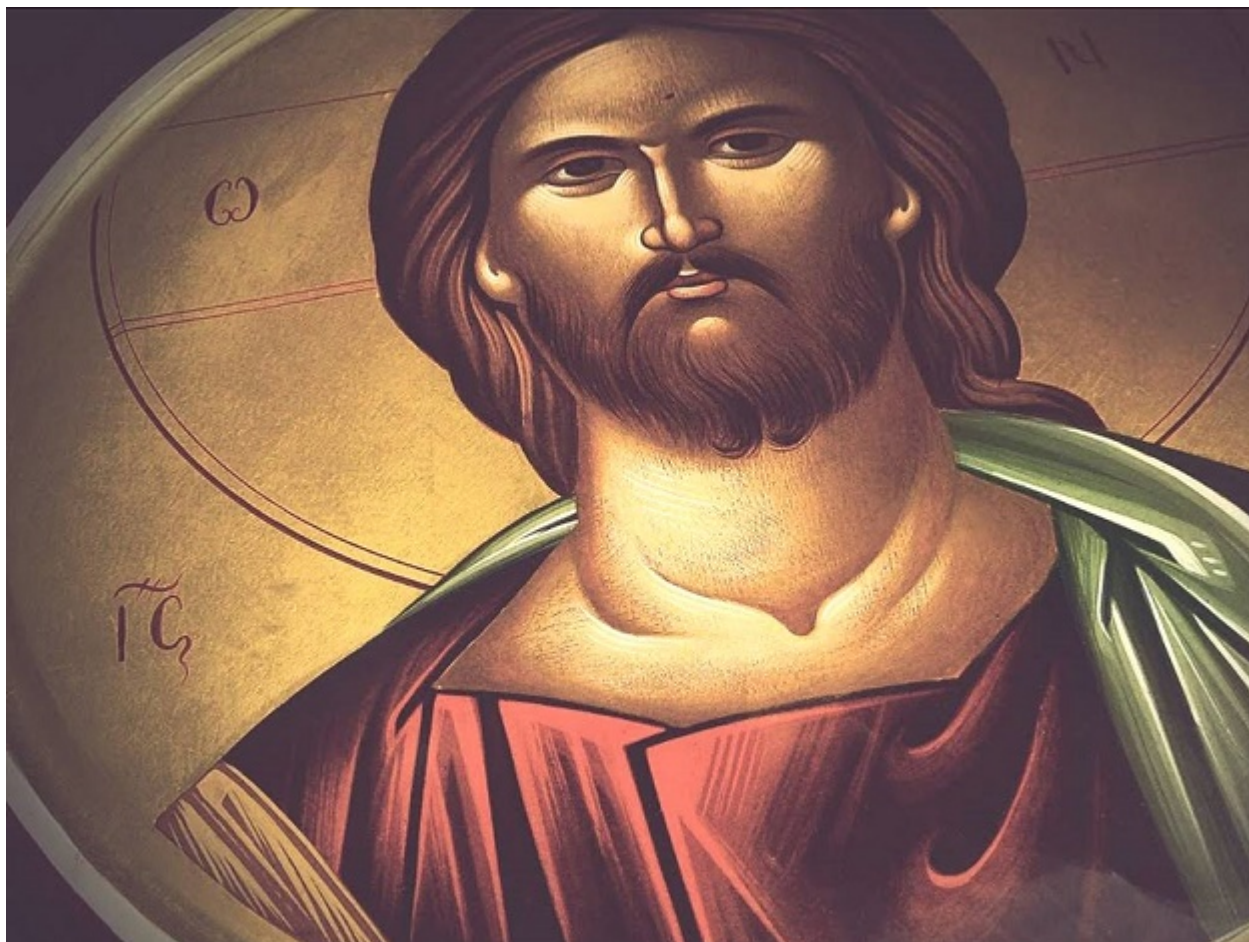
/ [Πεμπτούσια](#)

image not found or type unknown

Με τη θεώρηση των εννοιών του προσώπου και της υπόστασης σύμφωνα με την Ορθόδοξη διδασκαλία (προηγούμενη δημοσίευση: www.pemptousia.gr/?p=80338), συνεχίζεται η θεωρητική θεμελίωση της μελέτης της κας Νίκης Νικολάου για τη θεολογική ανθρωπολογία και τη Βιοηθική .

Η πνοή, όπως επισημαίνει ο Μπρατσιώτης, δηλώνει το βιολογικό φαινόμενο της πνοής και, αντίθετα από την ψυχή και το πνεύμα που αναφέρονται μόνο στον άνθρωπο, αναφέρεται σε όλους τους ζωντανούς οργανισμούς[67]. Η πνοή στον άνθρωπο ταυτίζεται με την ψυχή και σχετίζεται με το πνεύμα, αποκτώντας έτσι θεολογικά νοήματα[68]. Η πιο ακριβής έννοια του όρου πνοή, εντοπίζεται στον εμφύσημα της ίδιας της πνοής του Θεού στον άνθρωπο[69]. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη ζωοποίηση της άψυχης υλικής φύσεως του ανθρώπου, τη δημιουργία της ψυχής και την μετάδοση στον άνθρωπο του ζωαρχικού πνεύματος και της πνευματικής αρχής (πνεύματος Θεού)[70].

Αυτό συμβαίνει και στη γέννηση του κάθε ανθρώπου: το Άγιο Πνεύμα εισέρχεται στον άνθρωπο ἅμα τῇ συλλήψει. Επομένως, από τη στιγμή της σύλληψης το έμβρυο έχει ζωή, γιατί λαμβάνει το εμφύσημα του Αγίου Πνεύματος. Περαιτέρω, αποτελεί την πλήρη εικόνα του Θεού και φέρει τα στοιχεία της θείας και ανθρώπινης φύσεως. Με το βάπτισμα, ο άνθρωπος ενδύεται τη χαρισματική ζωή και το Άγιο Πνεύμα γίνεται ο κλήρος της υπάρξεώς του. *«Ἐκτοτε βάλλεται αδιαλείπτως ἕσωθεν ἀπὸ το Πνεῦμα το Ἅγιον καὶ ἐκβάλλει ἀφ’ ἐαυτοῦ τοὺς σπινθήρες, το φως της θεότητος»*[71].

• Η οριοθέτηση της έννοιας του προσώπου

Θεμελιώδης θεολογική αρχή της Ορθοδοξίας, είναι η θεώρηση του ανθρώπου ως προσώπου. Υπό μια γενική Ορθόδοξη θεώρηση, ως πρόσωπον θα οριζόταν η εκάστοτε συγκεκριμένη -και ιστορικά, κοινωνικά, πολιτιστικά ή χωροχρονικά προσδιορισμένη- ανθρώπινη οντότητα, η οποία προβάλλει κατά περίπτωση μια ειδικού τύπου προθεσιακή και αναφορική κατάσταση της ύπαρξής της[72]. Ειδικότερα, στη θεολογική και ανθρωπολογική ατμόσφαιρα του Ορθόδοξου χριστιανισμού, ο όρος πρόσωπο ή αλλιώς υπόσταση *«καθίσταται κάθε ἔλλογο ον που υπερβαίνει τις αναγκαιότητες της φύσεως, που κατακτά την ιδιαιτερότητά του αλλά και συγχρόνως κινείται αγαπητικά για να συναντήσει τα υπόλοιπα ἔλλογα ὄντα κατ’ επέκταση ὅλο το ἔμβιο περιβάλλον του*

»[73].

Η έννοια, το βίωμα και το περιεχόμενο του προσώπου, διαμορφώθηκε από τους αγίους Πατέρες της Εκκλησίας και θεμελιώνεται στο τριαδικό και χριστολογικό δόγμα. Προκειμένου να κατανοηθούν αυτές οι απόψεις, θα αναφερθούμε ακροθιγώς στον Μέγα Βασίλειο και στη διάκριση που έκανε μεταξύ ουσίας και υπόστασης αναφορικά με τον Τριαδικό Θεό. Η Αγία Τριάδα αποτελείται από μία ουσία, αλλά τρία πρόσωπα. Ο Μέγας Βασίλειος διέκρινε την ουσία του Θεού, που είναι απρόσιτη στις αισθήσεις και στη λογική μας, από την υπόσταση, που επικοινωνεί με τους ανθρώπους[74]. Περαιτέρω, αυτή την υπόσταση την ονόμασε πρόσωπο. Συνεπώς, ο Θεός είναι Τριάδα Υποστάσεων, δηλαδή προσώπων.

Ο θεολόγος της αρχής του προσώπου ή αλλιώς της υποστατικής αρχής, ο Γέροντας Σωφρόνιος, «έβλεπε το ανθρώπινο πρόσωπο σε σχέση κοινωνίας όχι μόνο με τα άλλα ανθρώπινα πρόσωπα, αλλά πρωτίστως με το απόλυτο πρόσωπο του Θεού»[75]. Η υποστατική αρχή σχετίζεται με το Είναι του Θεού. Ο Θεός αποκάλυψε στον Μωυσή το όνομά Του: Έγώ είμι ὁ ὢν. Αποκαλύφθηκε ως Είναι και ως πρόσωπο ή υπόσταση. Το Έγώ μαρτυρεί την αρχή της υποστάσεως μέσα μας και σε αυτήν βρίσκεται το κάλλος μας[76]. Η υπόσταση είναι Εκείνος, ο Οποίος μόνον και όντως ζει και τίποτε δεν μπορεί να ζήσει έξω από αυτή τη ζώσα Αρχή[77]. Επιπλέον, η αρχή της υπόστασης στο Θείο Είναι δεν είναι περιοριστική[78]. «Ακόμη και στο κτιστό είναι μας η υπόσταση αποτελεί αρχή που προσλαμβάνει μέσα της το άπειρο»[79].

Εκτείνεται στο άπειρο, γιατί ο άνθρωπος κατά τη διάρκεια της ζωής του έχει τη δυνατότητα να περιλάβει μέσα του ολόκληρο το θεανθρώπινο είναι. «Ο άνθρωπος ως δημιουργήμα κατ' εικόνα του δημιουργού Θεού είναι και αυτός πρόσωπο»[80], αλλά δεν είναι τέλειο πρόσωπο. «Καλείται σε πνευματικό αγώνα για να οικειωθεί την προσωπική-υποστατική αρχή, την οποία ενέσπειρε ο Θεός μέσα του κατά τη δημιουργία»[81]. Ο Γέροντας αναφέρει ότι στον πνευματικό ορίζοντα της ανθρωπότητας παρατηρείται διπλή κίνηση. Η μία είναι αρνητική και συνδέεται με την πτώση, την οποία επιφέρει ο αγοραίος μηδενισμός και η ηθική αποσύνθεση. Η άλλη είναι θετική και εκδηλώνεται ως «πόθος για ατελεύτητη ένωση με τον Πατέρα, του εν τοις ουρανοίς»[82].

Ταυτόχρονα παρατηρούνται δύο αντίθετες τάσεις στους ανθρώπους. «Άλλοι επιδιώκουν να απεκδυθούν τη γήινη μορφή της υπάρξεως: μέσα στη φαντασία τους εικονίζεται η βαθειά ησυχία του μυστηριώδους πανυπερβατικού μη ὄντος»[83]. Άλλοι «αναλαμβάνουν οδυνηρό ασκητικό αγώνα για να υπερνικήσουν το φθαρτό της κτιστής μας φύσεως»[84]. Για τους πρώτους, η προσωπική αρχή είναι η πρώτη βαθμίδα υποβιβασμού του Απόλυτου, ενώ για τους δεύτερους το

πρόσωπο είναι το θεμέλιο του είναι[85]. Η τελευταία άποψη, είναι η σωστή. Ο Υποστατικός Θεός είναι ο Πρώτος και ο Έσχατος. Η υπόσταση είναι η αρχή του Απόλυτου Είναι και είναι ασύλληπτη, όπως είναι και ο Θεός. Το ίδιο και η υπόσταση στον άνθρωπο. Στην υποστατική αρχή του ανθρώπου, ενυπάρχει η ομοίωση προς Εκείνον[86].

Υποστασιάζει μέσα του τα θεία κατηγορήματα, όπως είναι η αιωνιότητα, η αγάπη, η σοφία, το φως, η αλήθεια[87]. Μόνο η υπόσταση-πρόσωπο μπορεί να γνωρίσει τον Ζώντα Θεό[88]. Περιεχόμενο της υπόστασης, είναι η αγάπη. Η υπόσταση αποτελεί την προς τα έσω ενότητα των πάντων και επιδιώκει την καθολική ενότητα προς τα έξω[89]. Στην αγάπη βρίσκει την ομοίωσή της με τον Θεό, που είναι αγάπη[90]. Ο άνθρωπος-υπόσταση μπορεί να συμπεριλάβει μέσα του όλο το πλήρωμα του θεανθρώπινου είναι[91].

[Συνεχίζεται]

[67] Νικόλαος Π. Μπρατσιώτου, *Ανθρωπολογία της Παλαιάς Διαθήκης / ο άνθρωπος ως θεϊόν δημιουργήμα*, (Αθήνα: χ.ε., 1996⁸), σ. 160

[68] Στο ίδιο, σ. 162

[69] Στο ίδιο, σ. 162

[70] Στο ίδιο, σ. 162-163

[71] Αρχιμ. Αιμιλιανού Σιμωνοπετρίτου, *Λόγος περί νήψεως*, ό.π., σ. 4-5

[72] Ηλίας Τεμπέλης, Χρήστος Τερέζης, *Οι έννοιες Ουσία - Φύσις, Πρόσωπον - Υπόστασις στην Νεοπλατωνική Φιλοσοφία και στην Ορθόδοξη Θεολογία*, στο Α. Μαράς, κ.ά., *Η Ορθοδοξία ως Κληρονομιά: Θεολογία και Φιλοσοφία στην Εποχή των Πατέρων*, τόμος Γ, (Πάτρα: ΕΑΠ, 2008), σ. 266-267

[73] Στο ίδιο, σ. 252

[74] Ιωάννης Δ. Καραβιδόπουλος, *Προσωπείο και Πρόσωπο κατά τους τρεις Ιεράρχες*, (Θεσσαλονίκη: χ.ε. 1979), σ. 20-21

[75] Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, *Οδοιπορικό θεολογικής ανθρωπολογίας*, ό.π., σ. 190

[76] Αρχιμανδρίτη Σωφρόνιου Σαχάρωφ, *Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστί*, (Έσσεξ Αγγλίας: Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, 2010), σ. 265-266

[77] Στο ίδιο, σ. 254

[78] Στο ίδιο, σ. 248

[79] Στο ίδιο, σ. 248-249

[80] Νικόλαος Γ. Κόιος, *Ηθική θεώρηση των τεχνικών παρεμβάσεων στο ανθρώπινο γονιδίωμα*, (Αθήνα: Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας, 2003), σ. 256

[81] Στο ίδιο, σ. 256

[82] Αρχιμανδρίτη Σωφρόνιου Σαχάρωφ, *Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστί*, ό.π., σ. 249

[83] Στο ίδιο, σ. 250

[84] Στο ίδιο, σ. 250

[85] Στο ίδιο, σ. 250

[86] Στο ίδιο, σ. 251

[87] Στο ίδιο, σ. 252

[88] Στο ίδιο, σ. 277

[89] Στο ίδιο, σ. 257

[90] Στο ίδιο, σ. 257

[91] Στο ίδιο, σ. 257